

Anna Żebrowska

Adam Mickiewicz University in Poznan (Poland)

e-mail: zanna@amu.edu.pl

<https://orcid.org/0000-0003-2551-3753>

Idiolekt Jana Drewnickiego – analiza wybranych cech językowych

Personal Idiolect Language of Jan Drevnitski – Analysis of Selected Idiolectal Features

Індывідуальная мова Яна Драўніцкага – аналіз асобных ідыялектных асаблівасцей

Abstract

The main purpose of the article is to analyse the personal language (idiolect) of Jan Drevnitski – a well-known Belarusian ethnographer, folklorist, great educator and human being from the village of Kutki (Myadzel district, Minsk region in Belarus). The interviews, fragments of which are presented in the article, were collected over a period of 8 years (2010–2018), I also noted down free discussions with the interlocutor and his thoughts. This made it possible both to present the identity profile of the ethnographer and to characterise his personal language. Among the selected idiolectal aspects were phonetic, lexical, word-forming, morphological and syntactic elements. The analysed interview fragments included in the text present: 1) characteristic articulation, accent and intonation; 2) rich vocabulary: in addition to the Belarusian literary language that Drevnitski used every day, his speech contains dialect words, colloquial words, borrowings from Polish or Russian; 3) word-form peculiarities; 4) interesting grammatical forms, characteristic of the local dialect; 5) specific syntax. Each of the aforementioned elements contributes to an individual, unique language and style, through which a person's personality manifests itself.

Keywords: Jan Drevnitski, personal language, idiolect, Kutki, Belarusian dialect, identity

Abstrakt

Celem artykułu jest analiza idiolektu (języka osobniczego) Jana Drewnickiego – znanego białoruskiego krajoznawcy, folklorysty, pedagoga i mieszkańca z miejscowości Kučki¹ (rejon

¹ Kučki to miejscowość położona nad rzeką Wołną, w pobliżu szosy prowadzącej z Wilna do Połocka, w sąsiedztwie wsi Komarowo i szerzej Komarowszczyzny, będącej przedmiotem moich

miadziolski, obwód miński na Białorusi). Wywiady, których fragmenty zostały zaprezentowane w artykule, były zbierane na przestrzeni ośmiu lat (2010–2018), notowałam również swobodne rozmowy z rozmówcą i jego przemyślenia. Pozwoliło to przedstawić tożsamościową sylwetkę krajoznawcy oraz charakterystykę jego języka osobniczego. Wśród wybranych aspektów idiolektalnych znalazły się elementy fonetyczne, leksykalne, słowotwórcze, morfologiczne i składniowe. Analizowane fragmenty wywiadów zamieszczone w tekście prezentują: 1) charakterystyczną artykulację, akcent i intonację; 2) bogatą leksykę: oprócz białoruskiego języka literackiego, którym na co dzień posługuje się Drewnicki, w jego mowie występują wyrazy gwarowe, potoczne, zapożyczenia z języka polskiego i rosyjskiego; 3) osobliwości słowotwórcze; 4) ciekawe formy gramatyczne, właściwe dla gwary miejscowej oraz 5) swoistą składnię. Każdy z wymienionych elementów przyczynia się do powstania indywidualnego, niepowtarzalnego języka i stylu, przez które przejawia się osobowość człowieka.

Słowa kluczowe: Jan Drewnicki, język osobniczy, idiolekt, Kućki, gwara białoruska, tożsamość

Анатацыя

Галоўнай мэтай артыкула з’яўляецца аналіз індывідуальнай мовы (ідыялекту) Яна Драўніцкага – вядомага беларускага краязнаўцы, фалькларыста, выдатнага педагога і пудоўнага чалавека з вёскі Куцькі (Мядзельскі раён, Мінская вобласць, Беларусь). Інтэрв’ю, фрагменты якіх прадстаўлены ў артыкуле, я збірала на працягу васьмі гадоў (2010–2018); акрамя таго запісвала гутарку з суразмоўцам на вольную тэму і яго думкі. Гэта дазволіла прадставіць тоеснасную постаць краязнаўцы, а таксама асаблівасці яго

wieloletnich badań (Żebrowska, 2013; Żebrowska, 2014; Żebrowska, 2015; Żebrowska, 2019; Żebrowska, 2020). W 1868 r. wieś wchodziła w skład powiatu święciańskiego województwa wileńskiego (Baślakoŭ, 1998, s. 591). Kućki kilkakrotnie zmieniały swoją przynależność administracyjną. W 1940 r. została założona gmina Kućki rejonu świrskiego obwodu wileńskiego, a od 1944 – mołodeczkańskiego. Od 1959 do 1966 r. Kućki stanowiły część rejonu miadziolskiego obwodu mińskiego. W ostatnim wspomnianym roku zniknęły one z mapy Białorusi z uwagi na połączenie się z sąsiednią miejscowością Komarowo. Przed II wojną światową Kućki były sporą miejscowością liczącą 544 mieszkańców i 74 gospodarstwa (Baślakoŭ, 1998, s. 583; Draŭnicki, 2011, s. 32). W roku 1944 podczas wycofywania się niemieckich wojsk spłonęły 44 gospodarstwa, z których większość po wojnie została odbudowana. Według spisu ludności w 2008 r. w byłej wsi (obecnie ulicy Kućkowskiej) było 48 domów i mieszkało 75 osób, w 2010 r. liczba gospodarstw spadła do 23, a liczba mieszkańców – do 37 osób, w 2012 r. ich liczba wynosiła odpowiednio 616 (mieszkańców) i 201 (gospodarstw). Według powszechnego spisu ludności z 2018 r. Komarowo wraz z Kućkami liczyło 389 mieszkańców i 176 gospodarstw. Dzisiaj dawna wieś Kućki – współczesna ulica Kućkowska liczy około 10 domów. Kiedyś tętniąca życiem i gwarem dzieci wieś może odejść w zapomnienie wraz z ostatnim żyjącym jej mieszkańcem. Informacje, które udało mi się zgromadzić o wsi Kućki, są bardzo skromne. W znanych słownikach, na przykład w *Słowniku geograficznym Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich* (1880–1914) czy pracy *Nazwy miejscowe Polski: historia, pochodzenie, zmiany* (Rymut, 1996–2019), nie odnotowałam o niej żadnych wzmianek. Natomiast w literaturze białoruskojęzycznej krótkie opisy zostały zamieszczone w dedykowanej miadziolszczyźnie historyko-dokumentalnej kronice *Pamiać* (Baślakoŭ, 1998) oraz krajoznawczych materiałach autorstwa Jana Drewnickiego (Draŭnicki, 2004, s. 4; Draŭnicki, 2011, s. 32–61).

індывідуальнай мовы. Сярод адначаных ідыялектных аспектаў вылучаюцца фанетычныя, лексічныя, словаўтваральныя, марфалагічныя і сінтаксічныя элементы. Прааналізаваныя ўрыўкі прадстаўляюць: 1) характэрную артыкуляцыю, акцэнт і інтанацыю; 2) багатую лексіку: акрамя беларускай літаратурнай мовы, якой Драўніцкі паслугоўваўся штодзённа, у яго маўленні сустракаюцца дыялектныя і прастамоўныя словы, а таксама запазычанні з польскай ці рускай моў; 3) словаўтваральныя асаблівасці; 4) цікавыя граматычныя формы, уласцівыя мясцоваму дыялекту; 5) спецыфічны сінтаксіс. Кожны з вышэйназваных элементаў садзейнічае стварэнню індывідуальнай, непаўторнай мовы і стылю, праз якія праяўляецца чалавечая асоба.

Ключавыя словы: Ян Драўніцкі, індывідуальная мова, ідыялект, Куцькі, беларуская гаворка, тоеснасць

*Pamięci Jana Drewnickiego –
mojego nauczyciela*

Wprowadzenie

Jan Drewnicki (Драўніцкі Іван) czy, jak mówił o sobie, Jaśka Drewnicki to znany białoruski krajoznawca, folklorysta, znakomity pedagog i wspaniały człowiek. Miałam ogromne szczęście być Jego uczennicą. To właśnie J. Drewnicki uczył nas (swoich uczniów) zamiłowania do języka i kultury białoruskiej, należytej uwagi dla kultury regionalnej; uczył otwartości do ludzi oraz szacunku do historii regionu i swojej własnej, rodzinnej. Był też, na miarę możliwości, nauczycielem języka polskiego dla dzieci miejscowych Polaków, uczył ich pamięci o swoim pochodzeniu. Pisać o tym niezwykłym człowieku można wiele i można poświęcić mu nie jeden artykuł, w tym miejscu skupię się przede wszystkim na języku osobniczym mojego rozmówcy, zwracając uwagę na jego biografię językową i tożsamościową, którą odtworzyłam na podstawie wielokrotnych rozmów z J. Drewnickim oraz wspólnych eksploracji terenowych Komarowszczyzny².

Od 2010 r. na obszarze obejmującym liczne miejscowości w rejonie miadziolskim obwodu mińskiego prowadzę badania socjolingwistyczne³. Przyjmując za innymi badaczami (np. Engelking, 2012; Golachowska, 2012; Smułkowa, 2011, 2016; Straczuk, 2006; Zielińska, 2013) zasadność podejścia antropologicznego jako metody badawczej starałam się zanurzyć w świat pogranicza i zobaczyć go z punktu widzenia roz-

² Komarowszczyznę dawniej nazywano folwark w Komarowie należący do takich znanych rodów, jak Gasztoldowie, Radziwiłłowie, Chomińscy, Bieniawscy i inni. Ostatnimi gospodarzami posiadłości byli Starzeńscy. Używając określenia „Komarowszczyzna”, mam na myśli nie tylko współczesną wieś Komarowo, ale szereg sąsiednich miejscowości, które zostały objęte badaniami (np. Borysy, Janukowicze, Konstantynowo, Kurkule, Woroszyłki etc.).

³ Więcej w monografii *Komarowszczyzna. Język pogranicza białorusko-polsko-litewskiego* (Żebrowska, 2019, s. 13–15, 41–49).

mówcy, zrozumieć zasady funkcjonowania oraz sens nadawany mu przez jednostkę. Człowiek, jego świat wewnętrzny, a także relacja człowiek – język zajęły centralne miejsce w moich dociekaniach.

Do dnia dzisiejszego zgromadziłam około 200 godzin nagranych wywiadów (ponad 150 godzin zostało przesłuchanych i rozpisanych), tysiące zdjęć pochodzących z archiwów kościelnych oraz wykonanych podczas badań, a także wiele zanotowanych informacji zawierających bogaty i interesujący materiał zarówno językowy, jak i historyczno-kulturowy.

Od początku moich badań w Komarowszczyźnie towarzyszył mi J. Drewnicki. Można powiedzieć, że to właśnie on przyczynił się do tego, iż po latach wróciłam w charakterze badacza do miejsca, które znałam od urodzenia i które często odwiedzałam. Miałam wielkie szczęście na początku swojej edukacji spotkać wspaniałego nauczyciela, któremu, pisząc te słowa, chciałabym wyrazić swoje uznanie i okazać wdzięczność za przekazaną mi wiedzę.

Podstawowa informacja o rozmówcy

Miejsce urodzenia i zamieszkania, drogi edukacji

Jan Drewnicki urodził się w 1932 r. we wsi Gwozdowicze (Гвоздавічы) położonej w rejonie postawskim w obwodzie witebskim, która dawniej należała do gminy komajskiej powiatu święciańskiego. Ukończył 7 klas szkoły podstawowej w Komajach (1948), pomaturalną szkołę nauczycielską w Postawach (1952), zaocznie studiował filologię białoruską i rosyjską w Państwowym Instytucie Pedagogicznym imienia Maksyma Gorkiego w Mińsku (1960). W latach 1952–1953 pracował jako nauczyciel języka białoruskiego i niemieckiego w szkole podstawowej w Kluszczanach (rejon ostrowiecki, obwód grodzieński); 1953–1954 był dyrektorem szkoły podstawowej w Małej Syrmierzy (rejon miadziolski, obwód miński); 1957–1958 pełnił funkcję dyrektora w szkole podstawowej w Wielkich Stołpieniatach (rejon ostrowiecki, obwód grodzieński); od roku 1958 do 1993 był dyrektorem szkoły podstawowej w Kućkach.

Życie białoruskiego krajoznawcy było związane z Ostrowiecczyzną, Postawszczyzną oraz Miadziolszczyzną, ale to właśnie ostatni rejon, niewielka wieś Kućki stała się miejscem zamieszkania J. Drewnickiego.

Samoidentyfikacja narodowa

Wieloaspektowy oraz zmienny definicyjnie termin *tożsamość*⁴, często przywoływany w opisie terenów pogranicza, zajmuje szczególne miejsce w badaniach uczonych

⁴ Pod wieloaspektowością rozumiem współistnienie przeszłości, która przejawia się poprzez pamięć oraz teraźniejszości. Natomiast zmienność obejmuje różnorodne transformacje zarówno pod

reprezentujących różne dziedziny naukowe⁵. Charakterystyka tożsamości mieszkańców pogranicza nie jest rzeczą prostą, przejrzystą i jednoznaczną, ponieważ wiąże się z koniecznością uwzględnienia różnorodnych czynników kształtujących samoidentyfikację narodową mieszkańców pogranicza, do których należy między innymi pamięć wydarzeń historycznych czy wiara i Kościół katolicki.

Tożsamość narodowa J. Drewnickiego ukształtowała się na kanwie pamięci historycznej i rodzinnej, nawarstwiania się i przenikania różnych zdarzeń z życia lokalnej społeczności i rodziny. Podczas naszych rozmów nauczyciel wielokrotnie i bez wszelkich wątpliwości deklarował narodowość białoruską, jednocześnie z dumą opowiadając o polskich korzeniach:

- (1) My špal'ak'i. Jos'' u Pol'sčy rečka – Drevnička, ats''ul' i pr'oz''v'išča naša. Sam u Pol'sčy byu' nar'as, i z matkaj [o żonie – A.Ż.] j'ez''z''il'i'ńejak, v''edaju p'ol'skuju, čytaju, i p'is'ac'' may'u j'razmaul''ac'' jak pr'yž''i'ca. Ja j'pal''ak – karańi' p'ol'sk'ija, i b'ełar'us⁶.

Podobna deklaracja jest przykładem podwójnej (biwalentnej) tożsamości, która na pograniczu jest spotykana niezwykle często. W późniejszym wywiadzie, potwierdzając wcześniejszą wypowiedź, J. Drewnicki zwrócił uwagę jeszcze na jeden aspekt swojej tożsamości – na tutejszość:

wpływem czynników (niezależnych od jednostki), jak i wewnętrznych (osobistych doświadczeń jednostki).

- ⁵ Wiele prac poświęconych tożsamości wyszło spod pióra takich znakomitych badaczy pogranicza, jak Anna Engelking (1995, 2000, 2012), Ewa Golachowska (2012), Zofia Sawaniewska-Mochowa (2017), Elżbieta Smułkowa (2002, 2016), Justyna Straczuk (2006), Jadwiga Kozłowska-Doda (2021) i inne.
- ⁶ Przyjęto następujące zasady transkrypcji: 1. Teksty potoczne zostały przetranskrybowane zgodnie ze specyfiką mówienia respondenta. Dla jej lepszego odzwierciedlenia w zapisie zastosowano dodatkowe znaki transkrypcyjne: [ɣ] = [h], [χ] = [ch], [č] = [cz], [ʒ] = [dz], [š] = [sz], [ž] = [ż], [v] = [w], [w] = protetyczne [w]. Znakiem [u] oznaczono [u] niezgłoskotwórcze. 2. Miękkosć spółgłosek szczelinowych i zwarto-szczelinowych [s], [z], [c], [ʒ] oznaczono dwójako: [s''], [z''], [c''], [ʒ''] (typowa białoruska palatalność) oraz [s'], [z'], [c'], [ʒ'] (zazębowa wymowa typu rosyjskiego). Kropka (·), która poprzedza spółgłoskę, oznacza jej wydłużenie, np. [-c], [-l], [-n]. 3. Łukiem dolnym [] zaznaczono łączną wymowę wyrazów. 4. Miejsce akcentu, jeżeli nie jest to akcent paroksytoniczny, oznaczono prostą kreską (') przed samogłoską akcentowaną. 5. Kropką znajdującą się po spółgłoskach [č·] i [r·] oznaczono dźwięk pośredni pomiędzy białoruską wymową [č] i [r] a miękką wymową rosyjską [č'] oraz [r']. 6. Zachowano pisownię dużych liter; nazwiska oraz imiona niehistoryczne, które pojawiają się w tekstach, zastąpiono symbolami X i Y. 7. Znaki interpunkcyjne w cytatach pochodzących z wywiadów oraz w pełnych tekstach gwarowych są stawiane zgodnie z pauzą respondenta. 8. Przecinkiem zaznaczono krótką pauzę, wielokropkiem – dłuższą pauzę w mówieniu, kropka kończy myśl lub zdanie respondenta.

- (2) (...) ja sam jes''l'i tak razabra·ca ja pal''ak, žac''a ja wot tak wot i b'elar'us adnačasova. A uv'oyul'e jak tak razabra·ca, V'il'enščyžna, žeta my nie r'usk'ija, nie maskal'i, my nie pšek'i, nie pal'ak'i, my tut'ejšyja l'uz''i7.

Tutejszość J. Drewnickiego przejawiała się w zamiłowaniu do historii i tradycji regionu, nieustannych poszukiwaniach krajoznawczych, a także w postawie życiowej nauczyciela. Tutejszość, podobnie jak polskość i białoruskość, towarzyszyła mu przez całe życie. Sądzę, że to właśnie ich przenikanie i współoddziaływanie ukształtowało zarówno tożsamościową, jak i językową postawę J. Drewnickiego.

Języki komunikacji

Językiem codziennej komunikacji J. Drewnickiego był język białoruski. Rozmówca podkreślał swój silny związek emocjonalny z tym językiem, który wraz z kulturą białoruską był pielęgnowany od dziecka, mimo że za posługiwanie się nim groziła kara pozbawienia wolności. Odwołam się do jednej z wypowiedzi nauczyciela:

- (3) Sav'ety saž''il'i u turm'u, a jak ža, za b'elar'uskuju movu. Stal'in byu. Ja š učyus''a u p'is''at druγ'im γož''e. Byu sorak wos''em, tad'y za movu γańal'i. Mnoγ'iγ pasaż''il'i u turm'u za eta. A ja uż'o praskočyū, taćń'ej, jan'y iγ pasaż''il'i, a ja u žo paz''ń'ej byu. Uż'o nas ni saž''il'i. Tak toža moγ byc'' u turm''e.

Pomimo niebezpieczeństwa, do końca życia J. Drewnicki pozostał wierny językowi białoruskiemu, czego dowodzą słowa: „čym bol's nas γańal'i, tym bol's my a·čūval'i patrebu abarony svaj'oγ movy” (DI Komarowo, 2015). Wypowiedź ta świadczy o przekonaniu jednostki o własnej wartości, a także o szacunku do swojej kultury. Język ujmowany jest przez etnografa jako element tożsamości odgrywający szczególną rolę w sytuacji współistnienia z językami o silniejszych wpływach (np. do 1939 r. rolę języka o wyższym prestiżu pełnił język polski, później za język większych możliwości był uznawany język rosyjski).

Nawiązując do tożsamości rozmówcy, należy zwrócić uwagę na miejsce języka polskiego, który również był obecny w jego życiu. Drewnicki sam podkreśla, że język polski zna, potrafi się nim posługiwać, a także czytać zapisane po polsku teksty.

⁷ Przywołany fragment rozmowy był cytowany przeze mnie w monografii *Komarowszczyzna. Język pogranicza białorusko-polsko-litewskiego* (Żebrowska, 2019, s. 71). Jego ponowne przytoczenie jest bardzo istotne z uwagi na to, iż podobna wypowiedź charakteryzuje niejednego mieszkańca badanego obszaru: z jednej strony – Białorusin / Białorusinka, ponieważ mieszkam na Białorusi, Kocham i szanuję tradycję białoruskie; z drugiej strony – Polak / Polka, gdyż przodkowie byli Polakami, co jest udokumentowane; z trzeciej – tutejszy, ponieważ jestem stąd, jestem związany/związana z tradycjami, zwyczajami i mową tego konkretnego regionu, tego konkretnego miejsca. Owa „tutejszość”, nawet jeżeli rozmówcy nie mówią o niej wprost, czasem wybrzmiewa znacznie wyraźniej i donośniej niż jakakolwiek inna tożsamość narodowa.

W jednym z wywiadów Nauczyciel opowiedział o swojej nauce w szkole podstawowej, w której przedmioty wykładano w języku polskim, dumnie zaznaczając, że pierwszą piątkę otrzymał za streszczenie opowiadania właśnie w tym języku:

- (4) Pomńu jak p'eršaju p'ac''orku pałučyŭ. Praχ'oz''l'i apav'ada'nie pra naryχ'touku sale-ńaŭ na z''im'u, wot dyk raskaz'aŭ jak šatkujuc'' kapustu na pol'skaj mov'e. Yeta był'a p'eršaja p'ac''orka. Na pol'skaj mov'e.

Zamiłowanie i szacunek do języka polskiego nauczyciel przejął od swoich rodziców, którzy oprócz języka białoruskiego władali językiem polskim, a także rosyjskim. Dwoma ostatnimi językami posługiwano się nie tylko podczas komunikacji oficjalnej, ale i w domu, podczas niedzielnych wieczorów literackich. J. Drewnicki wspominał:

- (5) U naz był'a takaja zav'až''onka, asabl'iva z''im'oj tad'y us''a s''am'ja z''b'r'alaš''a razam, čytał'i B''ibl'iju, apav'ada'ni j v'eršy b'elarusk'ix, pol'sk'ix, rusk'ix paetaŭ, nav'iny ščas'op'isaŭ c''i γaz''et.

W domu Drewnickiego mówiono również po rosyjsku. Styczność z tym językiem nauczyciel miał w dzieciństwie (poprzez dzieła literackie), na studiach, a także pełniąc różne funkcje zarówno w szkołach (np. na spotkaniach z władzą rejonową, partyjną lub w innych sytuacjach oficjalnych, które wymagały przejścia na język rosyjski).

Językiem komunikacji codziennej J. Drewnickiego był ogólny język białoruski z elementami miejscowej gwary⁸ charakterystycznej dla pasa gwar środkowobiałoruskich. Jak wspomniałam wcześniej, w jego mowie występują – w zależności od rozmówcy, tematu, miejsca itp. – rusycyzmy, polonizmy oraz sporadyczne wyrazy potoczne⁹. Jednak o idiolekcie decydują nie tylko zapożyczenia, ale także inne cechy

⁸ Gwary białoruskie były i są przedmiotem badań naukowców zarówno z Polski, jak i z Białorusi, Litwy, Niemiec oraz innych państw wschodnich i zachodnich. Warto wspomnieć o wieloletnich badaniach Aleksandra Krywickiego – autora szeregu prac traktujących o dialektach białoruskich (Krywicki, 2003, 2017), Björna Wiemera prowadzącego badania z zakresu języków bałtyckich i słowiańskich oraz ich kontaktów wzajemnych (Wiemer, 2003; Wiemer, Giger, 2005; Wiemer, Erker, 2011), Weroniki Kurcowej – jednej z autorek pracy poświęconej gwarom środkowobiałoruskim (Kurcova i Kuncėvič, 2009), Jadwigi Kozłowskiej-Dody badającej kontakty języka polskiego z gwarami białoruskimi (Kozłowska-Doda, 2002, 2015; Kazłońska-Doda, 2005, 2008), Mirosława Jankowiaka zajmującego się gwarami białoruskimi na Łotwie i Litwie (Jankowiak, 2007, 2009, 2014, 2015, 2016, 2018, 2020, 2021), Wiery Astręjki charakteryzującej strefy gwar białoruskich (Astręjka, 2010, 2013), Liliji Płyhauki poświęcającej uwagę językowi białoruskiemu funkcjonującemu na terytorium południowo-wschodniej Litwy (Płygaŭka, 2009, 2015) i wielu innych. Z dokładnym opisem badań nad gwarą białoruską można zapoznać się w jednej z moich publikacji (Żebrowska, 2019, s. 21–37).

⁹ Językoznawstwo białoruskie ma krótszą tradycję badań nad językiem potocznym. Niemniej można przytoczyć wartościowe prace poświęcone tej problematyce, a wśród nich: *Ад гутарковай мовы да літаратурна-мастацкага тэксту* Mikołaja Ababurki i Iryny Jaczmia-

leksykalne (formy gramatyczne, układ i budowa zdań), które zilustruję na przykładzie fragmentów zapisanych rozmów z J. Drewnickim.

Analiza wybranych cech idiolektalnych

W lingwistyce polskiej¹⁰ badania nad idiolektem (językiem osobniczym, językiem indywidualnym, mową jednostkową) mają długą tradycję. Język osobniczy jest przedmiotem zainteresowań przedstawicieli różnych nurtów lingwistycznych, pasjonuje nie tylko historyków języka, dialektologów, socjolingwistów, ale także innych badaczy. Specjaliści z zakresu różnorodnych dziedzin lingwistycznych w Polsce badają zarówno idiolekty twórców literatury pięknej (zob. Górski, Hrabiec, 1962–1983; Kucala, 1994–2012; Pihan-Kijasowa, 2012; Puzynina, 1990; Skubalanka, 2006 i inni), jak i język indywidualny polityków, dziennikarzy, kaznodziejów, osób medialnych itd. (zob. np. Godzic, Buchner, Kubalska, Rudzińska-Sierakowska 2019; Jaskowska-Guział, 2008; Kozłowska, 2011, 2013)¹¹. Rozważania badaczy dotyczą także definicji terminów, między innymi „idiolekt”, „idiostyl”, „idiolektostyl” oraz innych zagadnień natury terminologiczno-metodologicznej (zob. Bajerowa, 1988; Borek, 1988; Brzeziński, Piątkowski, 2003; Gajda 1988; Kozłowska, 2009, 2015; Kudra, 2006)¹². Pomimo licznych prac naukowych i analiz tego zagadnienia pozostaje jeszcze wiele pytań i wątpliwości, które nurtują współczesnych badaczy (por. Pieczyńska-Sulik, 2002, s. 55).

Język osobniczy to zasób różnorodnych środków językowych, wykorzystywanych przez jednostkę w akcie komunikacji (por. Kozłowska, 2018, s. 192). Poprzez język – w szczególności korpus leksykalny, osobliwości składniowe, zabiegi słowotwórcze, charakterystyczną artykulację, intonację itp.) wyraża się indywidualność człowieka. Język osobniczy jest konstruktem wielopłaszczyznowym i złożonym, uwarunkowanym zarówno przez cechy osobowościowe, jak i elementy pozajęzykowe. W jego kształtowaniu dużą rolę pełni doświadczenie człowieka i jego charakter, tradycje rodzinne, kategoryzowanie i wartościowanie świata. Język osobniczy wymaga sporej uwagi, należy omawiać go kompleksowo, skupiając się na poszczególnych aspektach,

niowej (Ababurka i Āčmānēva, 2005); *Спосабы стылізацыі гутарковага маўлення ў прозе М. Гарэцкага* Łarysy Knysz (Кныш, 2005); *Беларускае гутарковае маўленне: сучасны стан, Гутарковае беларускае маўленне: крытэрыі вызначэння*, а także *Беларускае гутарковае маўленне ў славянскім кантэксце* autorstwa Tacciany Ramzy (Ramza, 2011, 2012, 2014).

¹⁰ Językoznawstwo białoruskie nie doczekało się zbyt wielu opracowań poświęconych językowi osobniczemu (prace na temat idiolektów dotyczą przede wszystkim języka pisarzy). Jest to temat stosunkowo rzadko podejmowany przez białoruskich badaczy i wymagający znacznie szerszej uwagi specjalistów różnych dyscyplin humanistycznych.

¹¹ Szczegółowo stan badań nad idiolektem w językoznawstwie polskim wraz z ukazaniem ich przemian został przedstawiony przez Annę Kozłowską w artykule *Miejsce badań nad idiolektem w obrębie językoznawstwa* (2015).

¹² Więcej na ten temat można przeczytać np. w artykule Violetty Machnickiej (Machnicka, 2010) i Anny Kozłowskiej (Kozłowska, 2018).

co nie jest celem tego artykułu. Podczas tych rozważań chciałabym uwypuklić najistotniejsze cechy językowe mojego rozmówcy, skupiając się na wybranych, najbardziej charakterystycznych z punktu widzenia autorki niniejszego artykułu, elementach fonetycznych, leksykalnych, gramatycznych i składniowych.

Elementy fonetyczne

Do najważniejszych składników języka osobniczego należą elementy fonetyczne, ponieważ w trakcie komunikacji to właśnie one są zauważalne jako jedne z pierwszych. Wymowa J. Drewnickiego odpowiada zasadom fonetycznym białoruskiego języka literackiego. Jednak różnorodność fonetyczna przejawia się nie tylko w charakterystycznej dla osoby wymowie, ale również w zastosowaniu elementów prozodycznych, takich jak akcent wyrazowy, zdaniowy, iloczasa czy intonacja. Przykładowo, dla Drewnickiego jest charakterystyczne stosowanie pytań retorycznych, na które sam udziela odpowiedzi. Buduje to napięcie i większe zainteresowanie ze strony odbiorcy. Oto kilka przykładów:

- (6) Nu, jay'o učel'ńa, tam w'ul'ica nazyv'aji-ca jay'o im'am. **Ja k čamu?** Eta, aγ'a, ča-m'u uspomniŭs''a (...).
- (7) Nu wot tak wot i vyšła, mńe sto štuk kaža dam, kažu mńe mnayavata. **Ja davol'en čym?** Davol'en što pam'ac'' ab maj'im adnakłas''ńiku, ap s''abru, ap czaław'eku, z'' jak'im my adnadumcy astałas''a.
- (8) (...) eta zmaγa'ńe mńe načał'os'' s''imna-cac'' γad'oŭ naz'at. **Jak?** Kal'i vydaval'i kńiγu „Pam'ac''” (...).
- (9) I c''ip'er ja naš'oŭ moža z dva-cac'' karc''in jaj'e [miejscowej malarki]. I wot, **dyk ja k čem'u?** Yeta c''ip'er ja γeta us''u kńiγu, i byl'a p u m'ań'e kńiγa takaja.
- (10) A z druγoγa boku moža aš l'ep'ij. **Čam'u?** Tyr'až buž''a niv'al'ičk'i (...).

Poprzez odpowiedni akcent zdaniowy i intonację autor zacytowanych fragmentów zaznacza najważniejsze punkty wypowiedzianego zdania, podkreśla istotne dla niego elementy, wskazując tym samym na jego stosunek do ludzi i wydarzeń.

W powyższych przykładach można dostrzec także inne cechy fonetyczne rozmówcy, które są charakterystyczne dla gwary badanego obszaru. Jedną z nich jest wymowa niektórych wyrazów, gdzie w pierwszej sylabie przedakcentowej na miejscu normatywnego [a] występuje [i], co ilustruje przykład (8) i (9): *s''imna-cac''* (błr. *s''amna-cac''*); *c''ip'er* (błr. *c''ap'er*). Identyczne zjawisko zachodzi również w wymowie samogłoski [e] na miejscu [i]: *nazyv'aji-ca* (błr. *nazyv'aje-ca*) (6); *moža*

aš l'ep'ij (błr. *moža aš l'ep'ej*) (10); *ńiv'al'ičk'i* (błr. *ńiv'al'ičk'i*) (10). Kolejną cechą gwarową obserwowaną w mowie J. Drewnickiego jest brak miękkiego [c'] po spółgłosce [s] w pozycji końcowej: *jos''rečka* (błr. *jos''c''rečka*) (1), *krepaš''byl'a* (błr. *krepaš''c''byl'a*), *daš''yrošaj* (błr. *daš''c''yrošaj*).

Za osobliwość języka osobniczego J. Drewnickiego można uznać także charakterystyczny sposób artykułowania głosek, polegający na rozdzieleniu i akcentowaniu sylab:

(11) *Ńixt'o ni pam'oxɣ ni kap'ejk'i, ni rajispaŋk'om, ni raj'on, ńikomu ɣeta ni na-do.*

(12) (...) małak'o u karovy na **ja-zy-k'u**, (...).

Każda sylaba jest wymawiana przez rozmówcę z taką samą wagą i siłą w celu podkreślenia rzeczy najważniejszych (12) lub okazania protestu wobec zaistniałej sytuacji. Ma to miejsce w przykładzie (11), gdy nauczyciel opowiada o próbach pozyskiwania pieniędzy na publikację książki poświęconej weteranom II wojny światowej.

To tylko wybrane aspekty fonetyczne, które najbardziej są zauważalne w mowie Krajoznawcy. Więcej o osobliwościach fonetycznych gwary badanego obszaru, a tym samym i o języku J. Drewnickiego jako jednego z jego mieszkańców można znaleźć w monografii *Komarowszczyzna. Język pogranicza białorusko-polsko-litewskiego* (Żebrowska, 2019, s. 111–131)¹³.

Elementy leksykalne

Język osobniczy można najłatwiej scharakteryzować poprzez używaną przez rozmówcę leksykę, która nadaje językowi odrębności i niepowtarzalności. Dorota Zdunkiewicz-Jedynak słusznie zauważa, że

językowa indywidualność manifestuje się przede wszystkim w doborze słów: oryginalność, niepowtarzalność znajduje odzwierciedlenie w obecności takich, a nie innych wyrazów: ekspresywnych lub emocjonalnie neutralnych; książkowych lub potocznych; częstszych albo rzadkich; nowych modnych lub przestarzałych, rodzimych albo zapożyczonych; prostackich, trywialnych lub wyszukanych, erudycyjnych” (Zdunkiewicz-Jedynak, 2008, s. 179).

Na płaszczyźnie leksykalnej język J. Drewnickiego jest niezwykle bogaty. Oprócz wyrazów gwarowych zawiera on leksykę potoczną. Nauczyciel sięga do niej świa-

¹³ Szeroki opis gwar środkowobiałoruskich znajduje się w publikacji *Chrestamatyja pa bielaruskaj dyjalektalohii. Centralnaja zona* (Kurcova i Kuncèvič, 2009). Natomiast gwarom Miadziolszczyzny został poświęcony artykuł Alesia Kaurusa (Kaŭrus, 1998).

domie, chcąc dokładniej opisać sytuację, w której się znalazł, wprowadzić element humorystyczny lub dodać kolorytu swojej opowieści, co ilustrują przykłady:

(13) Ja čay'o **laz''iŭ**?

W białoruskim języku literackim jednym ze znaczeń leksemu **laz''ic''** jest „łazić, włązić” (np. *łazić po drzewach, włązić na drzewo*), drugim natomiast „sięgać do czegoś” (np. *sięgać do kieszeni*). Przez rozmówcę zostało ono użyte w znaczeniu „szukać długo, przeszukiwać” (np. *przeszukiwać archiwum*).

(14) Jon jay'o tad'y atrav'iŭ u Kabył'nik, jon tam byŭ kal'a aryaŭniŭsta **pabl'ytaŭs''a** (...).

W powyższym przykładzie występuje wyraz **pabl'ytaŭs''a** (blr. *pabl'yta-ca* tj. ‘pogubić się’), który został użyty w znaczeniu „spędzać czas przy organiście, obserwując jego umiejętności i przyuczając się do zawodu”. J. Drewnicki celowo zastosował wyraz potoczny, ponieważ to słowo dokładnie odzwierciedliło obraz czasów, o których opowiadał, i pozwoliło zobaczyć chłopca z biednej chłopskiej rodziny, który po ciężkiej pracy w gospodarstwie miał przypatrywać się pracy organisty.

(15) [...]jim nada tut atrym'ac'' zarplatu, što niŭb'uc'' **zapan'uc''**, i jay'o n'iekudy pav'az'uc'' (...).

Leksem **zapan'uc''** występuje w znaczeniu „zachłannie coś brać”. W tym zdaniu mowa o urzędnikach, którzy zostają skierowani do tej miejscowości z innych rejonów Białorusi. „Przyjezdni” nie utożsamiają się z badanym regionem, tak jak ma to miejsce w przypadku ludzi miejscowych. Celem pierwszych jest osiągnięcie jak największych korzyści finansowych i materialnych – „naχ'apa-ca, nabra-ca i ŭc''ačy” (DI Komarowo/2013).

Wypowiedzi Drewnickiego ubarwione są także przez frazeologizmy. Ich uwzględnienie dopełnia obraz językowo-kulturowy rozmówcy, jego spostrzeganie świata oraz podejście do rozmaitych sytuacji życiowych.

(16) Nu, a ja d'umaju, ja zrabl'iu ŷety ras χ'itra, ja š vas **vaz''m'u na kruč'ok** (...).

Powiedzenie **uz''ac'' na kruč'ok** oznacza zaplanowanie działań w taki sposób, że osoba, od której jest uzależniony rezultat tych działań, nie będzie miała innego wyjścia jak tylko podejść pozytywnie do sprawy.

(17) Nu id'u ja, **čort jay'o** z ŷ'etym'i Stałp'aŭ'atam'i, k'inu rabotu i pajd'u χoc'' kud'y, **ŷar'y jan'o pr'opadam**.

Przykład (17) **čort jay'o** oraz **γar'y jan'o pr'opadam** ma znaczenie „niech go diabli”. Te słowa padły w kontekście opowiadania o pracy w szkole oraz o naciskach partyjnych na nauczycieli w tamtych czasach. J. Drewnicki, żeby żyć w zgodzie z własnym sumieniem, był gotów na rezygnację ze stanowiska i pracy nauczycielskiej. Posługując się zasobami frazeologicznymi, starał się on zobrazować zmęczenie nieustannymi naciskami, które towarzyszyły wówczas młodemu nauczycielowi.

(18) Nu j tut d'umaju maj'a **karta ņe pr'ojryšna**, tut uż'o d'umaju ja v'yjraju. 4

Wyrażenie **karta ņe pr'ojryšna** stosuje się wówczas, gdy jesteśmy przekonani o osiągnięciu postawionego celu. W takim znaczeniu użył go również nauczyciel.

Do charakterystycznych cech rozmówcy można odnieść także zapożyczenia z języka polskiego (np. *S'v'enty M'ikołaj* (błr. *Sv'at'y M'ikal'aj*, pl. *Święty Mikołaj*), *na V'ig'il'iju* (błr. *na Kal'ady*, pl. *na Wigilię*) czy z języka rosyjskiego (np. *'očarac'* (ros. *'oč'er'ed'*, błr. *čary'a*); *wot* (ros. *wot*, błr. *wos''*); *čas''c''* (ros. *č'ast'*, błr. *č'astka*) itd)). Wpływy języka polskiego można zauważyć również w przytoczonych wyżej fragmentach (2) – *V'il'enščyzna* (błr. *V'il'enščyna*, pl. *Wileńszczyzna*); (6) – *učel'na* (błr. *nawučal'naja ustanova*, pl. *uczelnia*); z rosyjskiego – w cytatach (1) – *jes''l'i* (ros. *jesl'i*, błr. *kal''i*); (3) – *učyusia* (ros. *uč'ils'a*, błr. *wučyus''a*), *eta* (ros. *eto*, błr. *γeta*); (4) – *pałuč'yu* (ros. *połuč''il*, błr. *atrym'au*); (8) – *nača'os''* (ros. *nač'al'os'*, błr. *pača'os''a*).

Z przeprowadzonej analizy zapisanych wywiadów można wywnioskować, że na dobór środków językowych wpływa konkretna sytuacja komunikacyjna¹⁴. W zależności od powyższych uwarunkowań Drewnicki zmieniał kod językowy i posługiwał się językiem rosyjskim, polskim, zapożyczał więcej środków językowych z języka gwarowego lub potocznego. Na charakter jego mowy wpływał również czas i temat wypowiedzi. Na przykład w wywiadzie z 2011 r., w którym rozmówca opowiada o pracy w wileńskim archiwum (miejsce oficjalne, gdzie przez długi czas posługiwano się językiem rosyjskim), występuje więcej rusycyzmów (*p'isal'i tušju* (błr. *Pis'ac'' tu-šu*); *tak'ija bukvy* (błr. *Tak'ija l'itary*); *tak'ija kras''ivyja pačerk'a* (błr. *Tak'ija pryγ'ożyja p'očyrk'i*); *svaj'ej p'otp'is''ju* (błr. *Svaj'im p'otp'isam*); *wot eta* (błr. *Vos'' γeta*); *m'uzyka tr'aur'naja* (błr. *Żał'obnaja m'uzyka*), *nabl'udaim* (błr. *Naz''irajim*)¹⁵. Z kolei mówiąc o podróży do Polski, nauczyciel sięga po leksemy polskie (np. *p'ečark'i smažone s šerem* (błr. *sm'ažanyja šamp'ińjony s šyram*), *dvožec kol'ejovy* (błr. *čyγ'unačny vak-z'ał*), *pšyjeχal'i* (błr. *pryj'eχal'i*), *nas''m'ec''il'i tutaj* (błr. *nasm'ac''il'i tut*), *pšecena* (błr. *p'eraacena*)¹⁶.

¹⁴ Zob. więcej w artykule (Żebrowska, 2014, s. 74–94).

¹⁵ Zob. więcej w książce (Żebrowska, 2019, s. 76–77).

¹⁶ Zob. więcej w monografii (Żebrowska, 2019, s. 77).

Charakterystyczne dla Drewnickiego i często spotykane w tekstach jest zamienne stosowanie leksemów białoruskich, rosyjskich i polskich – cecha właściwa dla użytkowników funkcjonujących na obszarze wielojęzycznym i wielokulturowym:

- (19) Broniek Rutkoŭskv'i, c'ap'er jay'o im'em u Kr'akav'e navat nazyv'aji-ca **wučel'ńa**, **muzyk'al'naja**, **muz'yčnaja**, Rutk'oŭskaya i a potom pajexaŭ u Varšavu, ņe u Krakau pajexaŭ i tam **učel'ńu** atkr'yŭ (...).
- (20) (...) u **kałyas''e** płac''il'i p'łač'k'i i im ničoŭa ni daval'i. Toka ŭwos''eń, Y byŭ durn'y tak''i pryts''edac''el' **kałyoza**, (...).

Ta cecha jest właściwa dla użytkowników mowy badanego obszaru, którzy funkcjonują w sytuacji wielojęzyczności i wielokulturowości.

3.3. Elementy słowotwórcze

W języku osobniczym J. Drewnickiego można zauważyć również charakterystyczne elementy słowotwórcze. Nie występują one jednak tak licznie i wyraźnie, jak to ma miejsce w przypadku elementów fonetycznych czy leksykalnych. Zaliczyć do nich można m.in. zdrobnienia lub feminatywy, np. *apt'ekarka*, *magazynerka*, *dajarka*, *taryša* itd. Oto kilka przykładów:

- (21) (...) i **żytk''i** pašl''i 'etyja.
- (22) Dyk už'o jan'y tad'y χ'itr'ej byl''i **jaŭ'ejčyk''i** (...).
- (23) (...) a staŭ zajma-ca svaj'ej rabotaj, nast'aŭnikam'i, **školkaj** i ŭs''o takoje.
- (24) U Varašyłkaŭ żył''i, jaj'e matka **taryša**kaj był'a.

Elementy morfologiczne

Kategorie morfologiczne, z którymi spotykałam się podczas analizy wywiadów z J. Drewnickim, w większości są tożsame z normami białoruskiego języka literackiego. Odnotowywałam jednak sporadyczne formy charakterystyczne dla gwary białoruskiej na badanym obszarze. Często były one używane jako warianty alternatywne języka literackiego.

Najbardziej zauważalnym elementem w idiolektie rozmówcy jest występowanie form fleksyjnych wyróżniających gwarę miejscową. Np. końcówka -a w C. i Ms. 1p. w rzeczownikach rodzaju żeńskiego (*darozka*, *w'ul'ica*, *v'oska*) zamiast normatywnej -e/ -y :

- (25) A γ'etaŭa sustr'eŭ, **kabył'a** trav'u kas''iŭ.

(26) A tam u **l'inca** sp'isak etyχ redakcyj, ja mn'oy'ija abzvań'iu, nu adn'y kl'unul'i.

(27) Skrypka u jiχjos'', kazał'i z''et na **skrypca** jyrau.

Fleksja -a w Ms. lp. występowała także w toponimach rodzaju żeńskiego, np.: *Jablonka, Katłouka, Payul'anca*:

(28) My sz u **Baranouca** byli z vami?

(29) Jan'a na **Payul'anca** raz''ušys''a.

Zanotowano końcówkę -ou / -'ou (nieakcentowana -au) *c''v'at'ou, γryb'ou, karm'ou, kaval'ou* w D. lm. w rodzaju żeńskim, męskim i nijakim. Identyczna fleksja występuje w odmianie nazw miejscowości, które w M. kończą się na -i / -y: *Barav'ik''i, Kurkul''i, Barys'y, Brus'y* itp.:

(30) I mal'eńk'ija, i bol'šyja kam'ań'i, tam **kam'an'ou** moža z dva-cac''.

(31) Eta był'o prymus'ovaje ·s''al'e-ńe, spačatku s **χutar'ou** był'o, i χutar'y ·s''al'al'is''a u v'osku, p''eršaja χval'a.

(32) **S''c''enaŭ** ni dač'ys''c''i-ca był'o.

(33) Jan'a tad'y, a p'ijańervažataj pracavała, potym jan'a dyr'ektaram był'a, s **Kurkul'ou**.

Do osobliwości idiolektalnych J. Drewnickiego można zaliczyć końcówkę przyimotników rodzaju żeńskiego na -aju / -'aju w B. lp. (np. *p''eršaju p'ac''orku* (1)), która w mowie krajoznawcy pojawia się na przemian z literacką formą na -uju / -'uju (np. *p''eršuju p'ac''orku*). Oto wybrane przykłady:

(34) **Ž'ytnaju** muk'u tad'y užo kłał'i, a rań'ej z m'a-k'iny p'akl'i.

(35) U **p'ol'skaju** szkołu χaž''il'i.

Często występują w języku osobniczym J. Drewnickiego formy fleksyjne charakterystyczne dla użytkowników gwary białoruskiej na badanym obszarze (*p'išyc''*, *čytajic''*, *daj'ec''*, *žyv''ec''*) obok normatywnych form białoruskiego języka ogólnego (*p'iša*, *čytaje*, *daj'e*, *žyv'e*):

(36) Nu takoje zło **b'ar'ec''**; (...) słuχaj **kažyc''**, ustup'aj u p'artyju. Wot **kaža**, budu instruktar ja (...)

- (37) Był'o moža stydna, a moža **d'umajic''** v'ykarystac''. **D'umaje** ras toj pam'or i jon ni znaje što u m'ań'e k'op'ija jos'', jon ni znajic''.

Elementy składniowe

Niemniej ważnym elementem w opisie idiolektu jest składnia. Pomimo tego, iż jej wykładniki są mniej wyraziste niż np. leksykalne, ma ona „szczególne możliwości indywidualizacji wypowiedzi (...) – znaczna jest na przykład swoboda wyboru w zakresie: szyku, długości dostępnych typów zdań itp.” (Zdunkiewicz-Jedynak, 2008, s. 78).

Język J. Drewnickiego, co już zostało podkreślone wyżej, posiada wiele cech tożsamyh z białoruskim językiem literackim. Są jednak w nim i odstępstwa, do których należy m.in. walencja czasownika z rzeczownikiem pełniącym rolę bezpośredniego obiektu w M. Im. (*pray'uc'' końi, daj'ic'' karovy, z''arż'ac'' kury, z''ec''i spatykal'i*) zamiast przyjętej normy literackiej w B. (*pray'uc'' końej, daj'ic'' karou, z''arż'ac'' kur'ej, , z''sc''ej spatykal'i*):

- (38) Mała što jak l'uz''i, dyk zn'ajic''a, **z''ec''i** s cuk'erkam'i **spatykal'i**, tam z uyašč'e-ńam'i, ja pryš'ou, dyk jan'y Y kab i vyp'ic''.

- (39) **Końi zaprayl''i** j paj'eżal'i.

Jeszcze jedną istotną osobliwością syntaktyczną idiolektu Drewnickiego jest używanie imiesłowów przysłówkowych uprzednich w roli orzeczenia:

- (40) Tad'y u arż'iv'e **byu znašoušy** jay'o [Kazimierza Swajaka] v'eršy.

- (41) Aŭtobus u kałhoz'e **byl''i v'yp'isaušy**, davaŭ dyrektar kałyasu.

Język osobniczy rozmówcy charakteryzuje również orzeczenie złożone typu *byu zrab''iŭ, byl'a pryj'eżała, byl''i nap'isal'i*:

- (42) Ja jam'u **byu nap'is''au**, nu, maŭč'yc'' pak'a.

- (43) Jon nam **byu** drovy **pryv''os**, dyk na z''im'u m'el'i.

Najwyraźniej i najmocniej ze wszystkich elementów składniowych w mowie nauczyciela widoczne są długie zdania. Drewnicki stosuje dygresje, wprowadza komentarze, zawęża temat, buduje napięcie, np.

- (44) Jon jay'o tad'y atprav''iŭ u Kabył'ńik, jon tam byu kal'a aryańista pabl'ytaŭs''a, potym u Yłyb'okaja, nu tam za Yłybok'im, tam z''e manast'yr byu, tam, a potym pajeżau

u Varšavu, nie u Krakau pajeżau i tam učel'nu atkr'yū i tam jon, i f'estyv'al', eta š jon p'eršy ety Bronek, p'eršy uv''ou takuju modu jak f'estyv'al' arya naj m'uzyk'i.

- (45) Značyc'' na f'erm'e, wo yeta kat'oraja f'erma tut wo u Stračancy, ylaz''im, nadoju tam, sałomaj yniłoju kar'ou korm'ac'', kamb'ikorma nim'a, burak'ou ničoŷa nim'a, yety nad'oj, išč'e jak na pol'i byl'i, dyk n'ejkaje byl'o małak'o, a tut dva raz'y u tyz''eń, dva raz'y u m'es''ac narada ay'it'atarau, bryγaz''iry, tad'y zau f'ermy, nast'auńik'i, nu j ja jak zauy'it kal'ektyva.

Dodatkowo w wypowiedziach etnograf wykorzystuje pauzy właściwe (zawieszenie głosu, milczenie) oraz pauzy wypełnione (partykuły, spójniki, przysłówki, zaimki nieokreślone i wskazujące itp.):

- (46) Stol'ka u m'ań'e yetyχ papak, yetyχ arχ''iū tak''i, aj-aj, i wot p'irab'iraju c''ap''er i ra-str'oius''a. **Wot.**
- (47) **Aj**, każac'', ni naš Boŷ, možna i dva raz'y.
- (48) A żonka 'etaŷa Y rab'otała **etym samym**, u a-z''el'e, opšem u rajkom'e p'artyji. Jan'y **ety sama** paśl''i (...).
- (49) Nu toża tałkovy tak''i čaław''ek, **karac''ej γav'oračy**, ja tut už' u p'arc''iju yetu ul'es (...).

Długie zdania opatrzone pauzami są charakterystyczne dla języka białoruskiego, jak i gwary miejscowej na badanym obszarze. Jednak każdy użytkownik charakteryzuje się inną, swoistą budową zdań, specyficznym stosowaniem pauz, co sprawia, że język osobniczy staje się indywidualną i niepowtarzalną cechą każdego człowieka.

Podsumowanie

Elementy idiolektalne tworzą język osobniczy człowieka, składają się na styl jego wypowiedzi, wyrażają jego osobowość. Przywoływane w trakcie rozważań cytaty niewiele mówią o osobowości J. Drewnickiego. Opierając się tylko i wyłącznie na fragmentach wypowiedzi trudno dostrzec w nich tę niezwykłość, którą widzi autorka niniejszego artykułu. Niejednokrotnie zadawałam sobie pytanie: na czym polega osobliwość tego człowieka? W jednej z rozmów nauczyciel powiedział o sobie: „ja zwyčajny čaław''ek, tak''i jak us''e” (DI Komarowo/ 2016). Możliwe, że właśnie zwyczajność, o której mówił, ale również niezwykła umiejętność odnalezienia się w każdej sytuacji, wrażliwość na drugiego człowieka i mądrość sprawiły, że można go uznać za człowieka niezwykłego. J. Drewnicki był wspaniałym pedagogiem, który w sposób

niezauważalny przekazywał wiedzę uczniowi. W podobny sposób otwierał bogactwo regionu oraz zachęcał młodych ludzi do własnych poszukiwań. Znał każdego ucznia, jego rodzinną i materialną sytuację, każdego też wspierał, gdy zachodziła taka potrzeba. Swoją postawą wobec innych prowadził młodzież za sobą – nikogo do niczego nie zmuszając, lecz pokazując możliwości i będąc obok.

Przesłuchując wielokrotnie wywiady z moim nauczycielem, doszłam do wniosku, że ta otwarta postawa (bez ponaglenia i nakazywania) oraz nieustająca obecność przy drugim człowieku (spokojna i taktowna) odzwierciedliły się w jego języku indywidualnym. Nauczyciel, znając i operując kilkoma językami, dokonuje wyborów na każdej płaszczyźnie językowej, stosując najbardziej odpowiednie środki, dopasowane do rozmówcy i sytuacji komunikacyjnej. Chociaż mówi białoruskim językiem literackim, w jego mowie można dostrzec wyrazy i gramatyczne formy pochodzące z miejscowej gwary, a także słowa potoczne, leksykę z języka rosyjskiego lub polskiego. Często sięga on do zasobów frazeologicznych czy elementów słowotwórczych, mistrzowsko ubarwiając je odpowiednim tempem, tembrem głosu i intonacją. Słuchając Drewnickiego, ma się wrażenie, że rozkoszuje się językiem, „bawi się” nim, tworząc obrazy językowe.

Język osobniczy wymaga wnikliwej analizy obszernego materiału. Omówienie wybranych cech idiolektalnych na podstawie pojedynczych przykładów może być wstępem do szczegółowego opisu języka osobniczego mieszkańca północno-zachodniej Białorusi. Wieloletnie kontakty z człowiekiem, wiedza na temat jego biografii oraz obserwacje zachowania językowego w różnych sytuacjach komunikacyjnych pozwalają dostrzec nie tylko bogactwo środków językowych, ale także indywidualność stylu J. Drewnickiego, zwykłego człowieka, dla którego mała ojczyzna miała wielką wartość.

REFERENCES / BIBLIOGRAFIA

- Ababurka, Mikalaj, Ačmânëva, Īryna. (2005). *Ad gutarkovaj movy da litaraturna-mastackaga tĕkstu: na matĕryâle tvoraŭ M. Zarĕckaga: dapatožnik*. Magilëŭ: Magilëŭski dzăržaŭny universitĕt imâ A. Kulâšova. [Абабурка, Мікалай, Ячмянĕва, Ірына. (2005). *Ад гутарковай мовы да літаратурна-мастацкага тэксту: на матэрыяле твораў М. Зарэцкага: дапаможнік*. Магілёў: Магілёўскі дзяржаўны ўніверсітэт імя А. Куляшова].
- Astrĕjka, Vera. (2010). Slavâna-balckae leksičnae ŭzaemadzeânne ŭ gavorkah paŭnočna-zahodnâj dyâlektnaj zony belaruskaj movy. *Belaruskâ lingvistyka*, 65, s. 11–19. [Астрэйка, Вера. (2010). Славяна-балцкае лексічнае ўзаемадзеянне ў гаворках паўночна-заходняй дыялектнай зоны беларускай мовы. *Беларуская лінгвістыка*, 65, с. 11–19].
- Astrĕjka, Vera. (2013). Belaruskîâ paŭnočna-zahodniâ zanal'nyâ moŭnyâ adroznenni âk vynik rĕgiânal'nyh ĕtna-kul'turnyh kantaktaŭ i suvâzâŭ. *Acta Baltico-Slavica*, 37,

- s. 311–322. [Астрэйка, Вера. (2013). Беларускія паўночна-заходнія занальныя моўныя адрозненні як вынік рэгіянальных этна-культурных кантактаў і сувязяў. *Acta Baltico-Slavica*, 37, s. 311–322.
- Bajerowa, Irena. (1988). Badanie języka osobniczego jako metodologiczny problem historii języka polskiego. W: Jerzy Brzeziński (red.). *Język osobniczy jako przedmiot badań lingwistycznych* (s. 7–14). Zielona Góra: Wyższa Szkoła Pedagogiczna.
- Bašlakoŭ, Mihas' (réd.). (1998). Pamâc'. Gistoryka-dakumental'naâ hronika Mâdzel'skaga raëna. Minsk: Belaruskââ Èncyklapedyâ imâ Petrusâ Broŭki. [Башлакоў, Міхась (рэд.). (1998). *Памяць. Гісторыка-дакументальная хроніка Мядзельскага раёна*. Мінск: Беларуская Энцыклапедыя імя Петруся Броўкі].
- Borek, Henryk. (1988). Co możemy wiedzieć o języku osobniczym? W: Jerzy Brzeziński (red.). *Język osobniczy jako przedmiot badań lingwistycznych* (s. 14–21). Zielona Góra: Wyższa Szkoła Pedagogiczna.
- Brzeziński, Jerzy; Piątkowski, Cezary. (2003). Teoretyczno-metodologiczne podstawy badań językoznawczych nad stylem tekstów artystycznych. W: Jerzy Brzeziński, Krzysztof Maćkowiak, Cezary Piątkowski (red.). *Historyczna stylistyka polszczyzny artystycznej. Teoria. Praktyka. Konteksty* (s. 11–57). Wrocław–Warszawa–Kraków: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Draŭnicki, Aŝ'ka. (2004). *Maâ Vilenščyna*. Pastavy: Sumežža [Драўніцкі, Яська. (2004). *Мая Віленічына*. Паставы: Сумежжа].
- Draŭnicki, Ivan. (2011). *Smaragdavy kraj. Gistoryka-kraâznaŭčy narys*. Minsk: (samvydat). [Драўніцкі, Іван. (2011). *Смарагдавы край. Гісторыка-краязнаўчы нарыс*. Мінск: (самвыдат)].
- Engelking, Anna. (1995). Jak katolik to Polak. Co to znaczy? Wstępne wnioski z badań terenowych na Białorusi. W: Andrzej Sadowski (red.). *Wschodnie pogranicze w perspektywie socjologicznej* (s. 138–146). Białystok: Wydawnictwo Ekonomia i Środowisko.
- Engelking, Anna. (2000). Tożsamość tutejsza na wielojęzycznym pograniczu. Spostrzeżenia na przykładzie parafii nackiej. W: Elżbieta Smułkowa, Anna Engelking (red.). *Język a tożsamość na pograniczu kultur* (s. 17–22). Białystok: Katedra Kultury Białoruskiej Uniwersytetu w Białymstoku.
- Engelking, Anna. (2012). *Kolchoźnicy. Antropologiczne studium tożsamości wsi białoruskiej przelomu XX i XXI wieku*. Toruń: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika.
- Gajda, Stanisław. (1988). O pojęciu idiosylu. W: Jerzy Brzeziński (red.). *Język osobniczy jako przedmiot badań lingwistycznych* (s. 23–34). Zielona Góra: Wyższa Szkoła Pedagogiczna.
- Godzic, Wiesław; Buchner, Anna; Kubalska, Małgorzata; Rudzińska-Sierakowska, Lidia. (2019). *Celebryci w polskiej przestrzeni medialnej społecznej*. Warszawa: Uniwersytet SWPS.
- Golachowska, Ewa. (2012). *Jak mówić do Pana Boga?* Warszawa: Instytut Slavistyki PAN i Wydawnictwo Adage Bis.
- Górski, Konrad, Hrabiec, Stefan (red.). (1962–1983). *Słownik języka Adama Mickiewicza*, t. 1–11. Wrocław–Warszawa–Kraków: Zakład Narodowy im. Ossolińskich – Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk.

- Jankowiak, Mirosław. (2007). Zakres funkcjonowania języka białoruskiego i stan zachowania gwary na przykładzie wybranych miejscowości w okolicach Horek w obwodzie mohylewskim. W: Elżbieta Smułkowa, Anna Engelking (red.). *Pogranicza Białorusi w perspektywie interdyscyplinarnej* (s. 293–315). Warszawa: Wydawnictwo DiG.
- Jankowiak, Mirosław. (2009). *Gwary białoruskie na Łotwie w rejonie kraślawskim. Studium socjolingwistyczne*. Warszawa: Sławistyczny Ośrodek Wydawniczy.
- Jankowiak, Mirosław. (2014). Belarusian dialects in Latvian Latgale – transitional or mixed. W: Ilja Seržant, Björn Wiemer (red.). *Contemporary approaches to dialectology: The area of North, Northwest Russian and Belarusian Dialects* (s. 37–65). Bergen: Department of Foreign Languages, University of Bergen.
- Jankowiak, Mirosław. (2015). Współczesne gwary białoruskie na południowej Pskowszczyźnie. Rejon newelski. *Slavia*, 84(2), s. 213–231.
- Jankowiak, Mirosław. (2016). Współczesne gwary białoruskie na wschodniej Litwie (rejony ignaliński i święciański). *Slavistica Vilnensis*, 61, s. 81–105.
- Jankowiak, Mirosław. (2018). *Współczesne gwary białoruskie na Łotwie. Charakterystyka. Wybór tekstów*. Praha: Slovanský ústav AV ČR.
- Jankowiak, Mirosław. (2020). Współczesne gwary białoruskie na Litwie (rejon solecznicki). *Slavistica Vilnensis*, 65(2), s. 83–97. DOI: [https://doi.org/10.15388/SlavViln.2020.65\(2\).49](https://doi.org/10.15388/SlavViln.2020.65(2).49).
- Jankowiak, Mirosław. (2021). Współczesne gwary białoruskie na Litwie (rejon wileński). *Slavistica Vilnensis*, 66(1), s. 85–101. DOI: <https://orcid.org/0000-0001-6212-1463>.
- Jaskówska-Guział, Joanna. (2008). Ekspresywizmy jako słownictwo wartościujące i służące wyrażaniu emocji w talk-show na przykładzie programu „Kuba Wojewódzki”. W: Krzysztof Kleszcz, Monika Krzempek (red.). *Język – komunikacja* (s. 89–97). Opole: Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego.
- Kaŭrus, Ales'. (1998). Mova Mądzel'sčyny. W: Ćraślau Zvăruga (red.). *Pamâc'. Mądzel'ski raën*. (s. 517–530). Minsk: Belaruskâ Ęncyklapedyâ. [Каўрус, Алесь. (1998). Мова Мядзельшчыны. У: Яраслаў Звяруга (рэд.). *Памяць. Мядзельскі раён*. (с. 517–530). Мінск: Беларуская энцыклапедыя].
- Knyš, Larysa. (2005). Sposaby stylizacyi gutarkovaga maŭlennâ ŭ proze M. Garëckaga, *Rodnae slova*, 11, s. 22–24. [Кныш, Ларыса. (2005). Спосабы стылізацыі гутарковага маўлення ў прозе М. Гарэцкага, *Роднае слова*, 11, с. 22–24].
- Kazloŭskaâ-Doda, Ādviga. (2005). Spraženne dzeâslovaŭ u pol'skaj gavorcy nekal'kiht vësak Voranaŭskaga raëna. *Acta Albaruthenica*, 5, s. 212–220. [Казлоўская-Дода, Ядвіга. (2005). Спражэнне дзеясловаў у польскай гаворцы некалькіхт вёсак Воранаўскага раёна. *Acta Albaruthenica*, 5, с. 212–220].
- Kazloŭskaâ-Doda, Ādviga. (2008). Belaruskîâ èlementy ŭ marfalogii pol'skaj gavorki ŭ Voranaŭskim raëne. *Belaruskâ lingvistyka*, 61, s. 30–38. [Казлоўская-Дода, Ядвіга. (2008). Беларускія элементы ў марфалогіі польскай гаворкі ў Воранаўскім раёне. *Беларуская лінгвістыка*, 61, с. 30–38].
- Kozłowska, Anna. (2009). Problemy z idiolektem. W: Tomasz Korpysz, Anna Kozłowska (red.). *Język pisarzy jako problem lingwistyki* (s. 111–113). Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego.

- Kozłowska, Anna. (2011). O stylistycznym zróżnicowaniu idiolektu (na przykładzie tekstów Karola Wojtyły – Jana Pawła II). W: Urszula Sokólska (red.). *Odmiany stylowe polszczyzny – dawniej i dziś* (s. 89–108). Białystok: Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku.
- Kozłowska, Anna. (2013). *Od psalmów słowiańskich do rzymskich medytacji. O stylu artystycznym Karola Wojtyły*. Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Kardynała Wyszyńskiego.
- Kozłowska, Anna. (2015). Miejsce badań nad idiolektem w obrębie językoznawstwa. *Poznańskie Spotkania Językoznawcze*, 30, s. 71–83. DOI: <http://dx.doi.org/10.14746/psj.2015.30.4>.
- Kozłowska, Anna. (2018). Źródła badań idiolektów. *Biuletyn Polskiego Towarzystwa Językoznawczego*, 74, s. 191–203. DOI: <http://dx.doi.org/10.17651.bptj.7413>.
- Kozłowska-Doda, Jadwiga. (2002). Polacy z okolic Naczy i Radunia o języku swoim i sąsiadów. W: Janusz Rieger (red.). *Język mniejszości w otoczeniu obcym* (s. 57–76). Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Semper.
- Kozłowska-Doda, Jadwiga. (2015). Imiesłowy przysłówkowe uprzednie w polszczyźnie z okolic Dociszek na Białorusi na tle innych obszarów gwarowych. *Studia Wschodniosłowiańskie*, 15, s. 325–342. DOI: <https://doi.org/10.15290/sw.2015.15.23>.
- Kozłowska-Doda, Jadwiga. (2021). *Tożsamość, losy i język najstarszych mieszkańców okolic Dociszek na Białorusi (na podstawie badań terenowych z przełomu XX i XXI w.)*. Lublin: Wydawnictwo Werset.
- Kryvicki, Alaksandr. (2003). *Dyâlektalogiâ belaruskaj movy*. Minsk: Vyšëjšaâ škola. [Крывіцкі, Аляксандр. (2003). *Дыялекталогія беларускай мовы*. Мінск: Вышэйшая школа].
- Kryvicki, Alaksandr. (2017). *Wybranyâ pracy*. Minsk: Belaruskâ navuka. [Крывіцкі, Аляксандр. (2017). *Выбраныя працы*. Мінск: Беларуская навука].
- Kucala, Marian (red.). (1994–2012). *Słownik polszczyzny Jana Kochanowskiego*, t. 1–5. Kraków: Instytut Językoznawstwa Polskiego Polskiej Akademii Nauk.
- Kudra, Andrzej. (2006). Idiolekt, idiostyl czy idiolektostyl? W: Magdalena Pietrzak (red.). *Osoba i osobowość – czynniki je kształtujące. Materiały z konferencji 9–11 maja 2005 r.* (s. 209–221). Łódź: Archidiecezjalne Wydawnictwo Łódzkie.
- Kurcova, Veranika; Kuncëvič, Lûboŭ (rêd.). (2009). *Hrëstamatyâ pa belaruskaj dyâlektalogii. Cëtral'naâ zona*. Minsk: Belaruskâ navuka. [Курцова, Вераніка; Кунцэвіч, Любоў (рэд.). (2009). *Хрэстаматыя па беларускай дыялекталогіі. Цэнтральная зона*. Мінск: Беларуская навука].
- Machnicka, Violetta. (2010). Terminologiczno-metodologiczne dyskusje na temat idiolektu oraz idiostylu. *Conversatowia Linguistica*, 4, s. 121–135.
- Pieczynska-Sulik, Anna. (2002). Przekład – idiolekt – kultura. W: Roman Lewicki (red.). *Przekład. Język. Kultura*, II (s. 53–59). Lublin: Wydawnictwo UMCS.
- Pihan-Kijasowa, Alicja. (2012). *Słownictwo z zakresu handlu w prozie Bolesława Prusa (na tle XIX-wiecznej leksyki handlowej)*. Studia. Poznań: Wydawnictwo Sorus.
- Plygaŭka, Liliâ. (2009). *Belaruskâ mova ŭ Litve: sacyâkul'turny i lingvistyčny aspekty*. Vil'nâ: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla. [Пльгаўка, Лілія. (2009). *Беларуская мова ў Літве: сацыякультурны і лінгвістычны аспекты*. Вільня: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla].

- Plygavka, Lilia. (2014). Baltarusių kalbos dialektai. W: Danguolė Mikulėnienė, Violeta Meilūnaitė (red.). XXI a. pradžios lietuvių tarmės: geolingvistinis ir sociolingvistinis tyrimas. Žemėlapiai ir jų komentarai (s. 228–237). Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.
- Plygaŭka, Liliã. (2015). *Belaruskaâ mova ŭ polikul'turnym rėgiėne (paŭdnėva-ŭshodnãâ tėrytoryã Litoŭskaj Rėspubliki)*. Minsk: Litoŭski ũniversitėt ědukalogii, Belaruski dzãrŕŕaŭny pedagogaŭny ũniversitėt im. M. Tanka. [Плыгаўка, Лілія. (2015). *Беларуская мова ў полікультурным рэгіёне (паўднёва-ўсходняя тэрыторыя Літоўскай Рэспублікі)*. Мінск: Літоўскі ўніверсітэт ěдукалогіі, Беларускі дзярŕŕаŭны педагогагачны ўніверсітэт ім. М. Танка].
- Puzynina, Jadwiga. (1990). *Słowo Norwida*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Ramza, Taccãna. (2011). *Belaruskae gutarkovae maŭlenne: sučasny stan. Z ělektronnym dadatkam*. Minsk: Vyšėjšãa škola. [Рамза, Таццяна. (2011). *Беларускае гутарковае маўленне: сучасны стан. З ěлектронным дадаткам*. Мінск: Вышėйшая школа].
- Ramza, Taccãna. (2012). Gutarkovae belaruskae maŭlenne: krytėryi vyznačėnnã. *Acta Albaruthenica*, 12, s. 165–172. [Рамза, Таццяна. (2012). Гутарковае беларускае маўленне: крытėрыі вызначėння. *Acta Albaruthenica*, 12, с. 165–172].
- Ramza, Taccãna. (2014). *Belaruskae gutarkovae maŭlenne ŭ slavãnskĩm kantėksce*. Minsk: Vydavectva Belaruskaga dzãrŕŕaŭnaga ũniversitėta. [Рамза, Таццяна. (2014). *Беларускае гутарковае маўленне ў славянскĩм кантėксце*. Мінск: Выдавецтва Беларускага дзярŕŕаŭнага ўніверсітэта].
- Rymut, Kazimierz (red.). (1996–2019). *Nazwy miejscowe Polski: historia, pochodzenie, zmiany*. Kraków: Wydawnictwo Instytutu Języka Polskiego PAN.
- Sawaniewska-Mochowa, Zofia. (2017). Wybory toŕsamościove i ŕŕŕŕkove potomków ziemian z Litvy kowieŕskiej w świetle narracji biograficznych. W: Norbert Kasperek, Tadeusz Zych, Mateusz Klempert (red.). *Wielkie rody na ziemiach polsko-litewskich w XVI–XX wieku. Wielkie rody. Procesy* (s. 289–303). Tarnobrzeg–Olsztyn: Instytut Historii i Stosunków Międzynarodowych, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski.
- Skubalanka, Teresa. (2006). *Język poezji Czesława Miłosza*. Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej.
- Smułkowa, Elŕbieta. (2002). *Białoruś i Pogranicza. Studia o języku i społeczeństwie*. Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego.
- Smułkowa, Elŕbieta. (2011). Sytuacja socjolingwistyczna i proces konwergencji języków na Brasławszczyźnie w świetle badaŕ terenowych (1997–2007). W: Elŕbieta Smułkowa (red.). *Brasławszczyzna. Pamięć i współczesność, Historia regionu. Charakterystyka socjolingwistyczna. Świadectwo mieszkańców*, t. 1 (s. 101–140). Warszawa: Instytut Badaŕ Interdyscyplinarnych „Artes Liberales” Uniwersytetu Warszawskiego, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego.
- Smułkowa, Elŕbieta. (2016). *Moje pogranicza w historii, języku i wspomnieniach*. Warszawa: Instytut Sławistyki PAN, Sławistyczny Ośrodek Wydawniczy.
- Stracuk, Justyna. (2006). *Cmentarz i stół. Pogranicze prawosławno-katolickie w Polsce i na Białorusi*. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego.

- Sulimierski, Filip; Chlebowski, Bronisław; Walewski, Władysław. (1880–1914). *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*. Warszawa: nakł. Filipa Sulimierskiego i Władysława Walewskiego.
- Wiemer, Björn. (2003). Zur Verbindung dialektologischer, soziolinguistischer und typologischer Methoden in der Sprachkontaktforschung: Das Beispiel slavischer und litauischer Varietäten in Nordostpolen, Litauen und Weißrussland. *Zeitschrift für Slawistik*, 48(2), s. 212–229.
- Wiemer, Björn, Markus Giger. (2005). *Resultativa in den nordslavischen und baltischen Sprachen (Bestandsaufnahme unter arealen und grammatikalisierungstheoretischen Gesichtspunkten)*. München, Newcastle: LINCOM Europa.
- Wiemer, Björn; Erker, Aksana. (2011). Manifestations of areal convergence in rural Belarusian spoken in the Baltic-Slavic contact zone. *Journal of Language Contact*, 4, s. 184–216.
- Zdunkiewicz-Jedynak, Dorota. (2008). *Wykłady ze stylistyki*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Zielińska, Anna. (2013). *Mowa pogranicza. Studium o językach i tożsamościach w regionie lubuskim*. Warszawa: Instytut Slawistyki PAN, Slawistyczny Ośrodek Wydawniczy.
- Żebrowska, Anna. (2014). Sociolinguističeskaja situacija na Mjadel'siŋe na primere d. Komarovo. W: Ilja Seržant, Björn Wiemer (red.). *Contemporary approaches to dialectology: The area of North, Northwest Russian and Belarusian Dialects* (s. 373–398). Bergen: Department of Foreign Languages, University of Bergen. [Жебровская, Анна. (2014). Социолингвистическая ситуация на Мядельшчыне на прымере д. Комарово. В: Ілля Сержант, Björn Wiemer (red.). *Contemporary approaches to dialectology: The area of North, Northwest Russian and Belarusian Dialects* (s. 373–398). Bergen: Department of Foreign Languages, University of Bergen].
- Żebrowska, Anna. (2013). Polskość w Komarowszczyźnie i jej okolicach: historia i współczesność. *Acta Baltico-Slavica*, 37, s. 407–418. DOI: <https://doi.org/10.11649/abs.2013.027>.
- Żebrowska, Anna. (2015). O języku młodego pokolenia z Komarowszczyzny (na podstawie badań terenowych przeprowadzonych w regionie miadziolskim obwodu mińskiego). *Studia Wschodniosłowiańskie*, 15, s. 509–520. DOI: <https://doi.org/10.15290/sw.2015.15.37>.
- Żebrowska, Anna. (2019). *Komarowszczyzna. Język pogranicza białorusko-polsko-litewskiego*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM.
- Żebrowska, Anna. (2020). Mianuški žyharoŭ Kamaroŭščyzny (na padstave pałavyh dasledavannaj u Paŭnočna-Zahodnaj Belarusi). [Мянушкі жыхароў Камароўшчыны (на падставе палявых даследаванняў у Паўночна-Заходняй Беларусі)]. *Studia Wschodniosłowiańskie*, 20, s. 339–349. DOI: <https://doi.org/10.15290/sw.2020.20.23>.

SUBMITTED: 2.01.2022

ACCEPTED: 11.10.2022

PUBLISHED ONLINE: 22.12.2022

ABOUT THE AUTHOR / O AUTORZE

Anna Żebrowska – Polska; Poznań; Uniwersytet im. Adama Mickiewicza; dr hab., adiunkt ze stopniem dr hab.; spec.: językoznawstwo słowiańskie (białoruskie, rosyjskie, ukraińskie); zainteresowania naukowe: problematyka pogranicza białorusko-polsko-litewskiego, język i tożsamość jego mieszkańców, gwary białoruskie, polszczyzna kresowa.

Adres: Zakład Białorusienistyki, Instytut Filologii Wschodniosłowiańskich UAM, Collegium Novum, al. Niepodległości 4, 61–874 Poznań.

Wybrane publikacje:

1. Anna Żebrowska. (2021). Język polski na Komarowszczyźnie: przeszłość, teraźniejszość, przyszłość (wnioski z badań terenowych w rejonie miadziolskim obwodu mińskiego na Białorusi), *Acta Albaruthenica*, 21, s. 151–164.
2. Anna Żebrowska. (2020). Мянускі жыхароў Камароўшчыны (на падставе палявых даследаванняў у Паўночна-Заходняй Беларусі). *Studia Wschodniosłowiańskie*, 20, s. 339–349.
3. Anna Żebrowska. (2020). Влияние русского языка на белорусские говоры (на примере полевых исследований в Мядельском районе Минской области. *Studia Rossica Posnaniensia*, 45(1), s. 181–193.
4. Anna Żebrowska. (2019). *Komarowszczyzna. Język pogranicza białorusko-polsko-litewskiego*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM.
5. Anna Żebrowska. (2018). Мінусчына вачамі жыхароў беларуска-літоўска-польскага памежжа (на прыкладзе выбраных вёсак Мядзельскага і Валожынскага раёнаў). *Studia Białorusienistyczne*, 12, s. 35–52.